

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ORIGINAL PAPER

**Προβληματική εμπλοκή
στα τυχερά παιχνίδια
Γνωσιακές κατασκευές και στρατηγικές
αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων
των παικτών καζίνο**

ΣΚΟΠΟΣ Η διερεύνηση των γνωσιακών κατασκευών που διατηρούν τα άτομα τα οποία εμπλέκονται σε προβληματικό βαθμό με τα παιχνίδια καζίνο, σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, καθώς και των στρατηγικών που χρησιμοποιούν για τη διαχείριση των δύσκολων καταστάσεων της ζωής. **ΥΛΙΚΟ-ΜΕΘΟΔΟΣ** Η έρευνα διεξήχθη στο καζίνο της Πάρνηθας, σε 123 παίκτες τυχερών παιχνιδιών και των δύο φύλων, με τη χορήγηση ερωτηματολογίου που περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και ερωτήσεις αναφορικά με τη συμμετοχή τους στα τυχερά παιχνίδια (συχνότητα συμμετοχής, ποσά που δαπανώνται κ.λπ.), καθώς και (α) την κλίμακα των ανώνυμων στοιχηματιστών (Gamblers' Anonymous 20 Questions), για τον εντοπισμό της πιθανής προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια, (β) την κλίμακα στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, για τη διερεύνηση των κυρίαρχων τρόπων διαχείρισης των δυσκολιών της ζωής και (γ) μια σειρά κλειστών ερωτήσεων που αφορούσαν στις γνωσιακές κατασκευές των συμμετεχόντων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια. Η ανάλυση των δεδομένων διενεργήθηκε με τη χρήση του λογισμικού προγράμματος Statistical Package for Social Sciences (SPSS), έκδοση 21.0, με την εφαρμογή μη παραμετρικών ελέγχων συσχέτισης. **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** Ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια καζίνο δεν εμφάνισε στατιστικά σημαντική συνάφεια με τα αντικειμενικά δεδομένα συμμετοχής στο παιχνίδι, αλλά με τις γνωσιακές κατασκευές των ατόμων για τα παιχνίδια, οι οποίες περιελάμβαναν μια σειρά γνωσιακών διαστρεβλώσεων (προσδοκία κέρδους, πίστη ότι οι ατομικές ικανότητες του παίκτη θα οδηγήσουν σε νίκη, ευνοϊκή ερμηνεία του νόμου των πιθανοτήτων). Ως προς τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση των αγχογόνων καταστάσεων, ο αυξημένος βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια εμφάνισε τις υψηλότερες συσχετίσεις με την αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης, κυρίως όμως με τη μορφή απτής, πρακτικής υποστήριξης, καθώς και με την καταφυγή στην ευχολογία-ονειροπόληση για την αντιμετώπιση των δύσκολων καταστάσεων της ζωής, στρατηγική που θεωρείται κατά κύριο λόγο δυσπροσαρμοστική, εφόσον αποτρέπει το άτομο από την ενεργητική αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ** Οι τρόποι με τους οποίους οι παίκτες καζίνο αναπαριστούν και νοηματοδοτούν το παιχνίδι και οι στρατηγικές που χρησιμοποιούν για την αντιμετώπιση των δυσχερών καταστάσεων φαίνεται να αποτελούν σημαντικά συστατικά στοιχεία της προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια και θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη στις παρεμβάσεις στον συγκεκριμένο πληθυσμό.

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2016, 33(4):506-518
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2016, 33(4):506-518

Σ. Συνδόνας,¹
Φ. Αναγνωστόπουλος,^{1,2}
Δ. Νιάκας,¹
Σ. Τριανταφυλλίδου¹

¹Σχολή Κοινωνικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα
²Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο
Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Problem gambling: Gambling
cognition and coping strategies
of casino gamblers

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου

Γνωσιακές διαστρεβλώσεις
Ευχολογία
Κοινωνική υποστήριξη
Προβληματική εμπλοκή σε τυχερά παιχνίδια
Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων
καταστάσεων

Υποβλήθηκε 29.11.2015
Εγκρίθηκε 16.12.2015

Τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν έναν προσφιλή τρόπο ψυχαγωγίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.¹ Εν τούτοις, όπως το εκφράζει χαρακτηριστικά ο Walker,² ένα μέρος των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτά «θα καταστρέψουν τα περισσότερα πράγματα που έχουν αξία για τους ίδιους, προκειμένου να συνεχίσουν να παίζουν», γεγονός που ο ίδιος θεωρεί «πρόκληση για τις καλύτερες θεωρίες μας για την ανθρώπινη φύση». Στην τρίτη έκδοση του διαγνωστικού και στατιστικού εγχειριδίου ψυχικών διαταραχών (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας,³ η συγκεκριμένη προβληματική σχέση με τα τυχερά παιχνίδια κατατάχθηκε ανάμεσα στις διαταραχές της παρόρμησης, όπου χρησιμοποιήθηκε ο όρος «παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια» ή «παθολογικός τζόγος» (pathological gambling). Από τότε μέχρι σήμερα υπήρξαν αρκετές αλλαγές στα διαγνωστικά κριτήρια, αντικατοπτρίζοντας τα νεότερα ερευνητικά δεδομένα. Στο DSM-IV,⁴ ο «παθολογικός τζόγος» παύει να θεωρείται διαταραχή της παρόρμησης και περιλαμβάνεται πλέον ανάμεσα στις εξαρτητικές διαταραχές. Στο πιο πρόσφατο DSM-V⁵ εξαλείφεται το κριτήριο που αναφέρεται στην υιοθέτηση παραβατικών συμπεριφορών, ενώ αρκετά διαγνωστικά κριτήρια αναδιατυπώνονται έτσι ώστε να χαμηλώνει ο ουδός της πιθανής διάγνωσης, δηλαδή μειώνονται οι προϋποθέσεις για να θεωρηθεί ένα άτομο εξαρτημένο από τα τυχερά παιχνίδια.⁶

Ανάλογα με τα διαγνωστικά κριτήρια, ποικίλλουν και οι εκτιμήσεις για την επικράτηση του φαινομένου.⁷ Σύμφωνα με πρόσφατη μετα-ανάλυση,⁸ σε 202 έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από το 1975 μέχρι και το 2012, η μέση επικράτηση της προβληματικής συμμετοχής σε τυχερά παιχνίδια διεθνώς υπολογίστηκε σε 2,3%, κυμαινόμενη από 0,5% στη Δανία και στις Κάτω Χώρες (2004–2005) έως και 7,6% στο Hong Kong (2001). Στη χώρα μας, δεν υπάρχουν επαρκή ερευνητικά δεδομένα για την έκταση και τη μορφή του φαινομένου. Είναι ωστόσο ενδεικτικό ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ), τα αιτήματα για ένταξη σε πρόγραμμα απεξάρτησης από τα τυχερά παιχνίδια έχουν διπλασιαστεί από το 2012 μέχρι σήμερα (150 άτομα για το 2014) και υπερβαίνουν τον αριθμό των αιτημάτων για απεξάρτηση από το οινόπνευμα.⁹

Στην τελευταία (πέμπτη) έκδοση του DSM⁵ εισάγεται ο όρος «διαταραχή τζόγου» (gambling disorder) για να αποδώσει την «εμμένουσα και επανερχόμενη προβληματική συμπεριφορά σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια που επιφέρει κλινικά σημαντική δυσλειτουργία ή ενόχληση». Ο παίκτης αναπτύσσει έναν τύπο «ανοχής» (αισθάνεται την ανάγκη να παίζει με αυξανόμενα χρηματικά ποσά προκειμένου να επιτύχει την επιθυμητή συγκίνηση), αδυνατεί να περιορίσει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, έστω κι αν θέτει σε

κίνδυνο μια σημαντική σχέση, ή την εκπαιδευτική ή την επαγγελματική του ζωή και έχει συμπτώματα συνδρόμου στέρησης (ανησυχία ή ευερεθιστότητα), όταν επιχειρεί να περιορίσει ή να διακόψει τον τζόγο. Μετά από μια απώλεια χρημάτων επιδιώκει να ξαναπαίξει για να πάρει πίσω τα χαμένα (να «ρεφάρει») και καταφεύγει στους άλλους για την αντιμετώπιση των σοβαρών οικονομικών προβλημάτων που έχουν προκληθεί από το παιχνίδι. Η σκέψη κατακυριεύεται από την ιδέα του παιχνιδιού (π.χ. σκέπτεται τρόπους για ανεύρεση χρημάτων με τα οποία να παίζει, προγραμματίζει το επόμενο εγχείρημα), που θεωρείται μέσο για την ανακούφιση δυσάρεστων συναισθημάτων, ενώ λέει ψέματα για να αποκρύψει την έκταση της εμπλοκής του στον τζόγο.

Σύμφωνα με την κλινική εικόνα που δίνεται από τα διαγνωστικά κριτήρια του DSM-V, η «διαταραχή τζόγου» παρουσιάζει παρόμοια χαρακτηριστικά με την εξάρτηση από ουσίες, με εξαίρεση την προσπάθεια των παικτών να αναπληρώσουν αυτά που έχασαν μέσα στο παιχνίδι και την αναζήτηση της βοήθειας των άλλων για την αντιμετώπιση των οικονομικών δυσχερειών που προκαλούνται από το παιχνίδι.¹⁰ Πράγματι, οι επονομαζόμενες «συμπεριφορικές εξαρτήσεις», όπως η εξάρτηση από τα τυχερά παιχνίδια, το διαδίκτυο, η αγορά προϊόντων κ.ά.,¹¹ θεωρούνται ότι μοιράζονται αρκετούς κοινούς αιτιώδεις παράγοντες με εκείνους της ουσιοεξάρτησης: μια δυσλειτουργία σε επίπεδο φυσιολογίας του οργανισμού (υπερ- ή υποδιεγερσιμότητα), η οποία συχνά αποδίδεται σε γενετικά αίτια, και μια σειρά δυσάρεστων εμπειριών που οδήγησαν σε αισθήματα ανεπάρκειας, αυτο-απόρριψης και ενοχής.^{12–14} Στο πλαίσιο αυτό, η εξάρτηση θεωρείται ότι παρέχει στο άτομο ένα μέσο για τη διατήρηση του επιθυμητού επιπέδου διέγερσης και έναν τρόπο βίωσης αισθημάτων ευφορίας.

Ωστόσο, όποιες και αν είναι οι «ανταμοιβές» που παρέχει η εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια, οι ανθρώπινες συμπεριφορές δεν μπορούν να ερμηνευτούν κάτω από το πρίσμα ερέθισμα-αντίδραση και μόνο, καθώς οι γνωστικές λειτουργίες μεσολαβούν για την εκδήλωση των περισσότερων μορφών δράσης. Εάν μάλιστα ληφθεί υπ' όψη ότι ένα βασικό στοιχείο το οποίο διαφοροποιεί την ουσιοεξάρτηση από την παθολογική εμπλοκή σε τυχερά παιχνίδια είναι η πεποίθηση των παικτών ότι θα αναπληρώσουν αυτά που έχασαν μέσα στο παιχνίδι,^{10,15} παρ' ότι η εμπειρία και η λογική υποδεικνύουν το αντίθετο, το ερώτημα-πρόκληση που θέτει ο Walker² για τη φαινομενικά «παράλογη» συμπεριφορά του εξαρτημένου ατόμου παραμένει ανοικτό.

Μια απάντηση στο εν λόγω ερώτημα δίνεται βάσει των γνωσιακών κατασκευών που διατηρούν οι παίκτες για τα τυχερά παιχνίδια και οι οποίες ενδέχεται να αποτελούν «διαστρεβλώσεις», δηλαδή αλλοιωμένες ή δυσλειτουργ-

γικές ερμηνείες της εμπειρίας τους με αυτά.¹⁶ Οι εν λόγω διαστρεβλώσεις μπορεί να έχουν τη μορφή σκέψεων, πεποιθήσεων και προσδοκιών από τα τυχερά παιχνίδια, που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα,¹⁷ όπως η πεποίθηση ότι ο παίκτης μπορεί να έχει έλεγχο στα αποτελέσματα του τυχερού παιχνιδιού και ότι το αποτέλεσμα του παιχνιδιού εξαρτάται από την επιδεξιότητα και την προβλεπτική του ικανότητα.^{18–21} Σε αρκετές έρευνες, οι στρεβλωμένες γνωσιακές κατασκευές για τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκαν να διαχωρίζουν τους «παθολογικούς» από τους «μη παθολογικούς» παίκτες.^{22–29}

Σύμφωνα με άλλα ερευνητικά ευρήματα, οι γνωσιακές διαστρεβλώσεις των παικτών σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια εμφανίζουν θετική συνάφεια με τον αυξημένο βαθμό άγχους.^{29,30} Η Bulwer³¹ θεωρεί ότι η δημιουργία και η συντήρηση στρεβλωμένων πεποιθήσεων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί μια δυσλειτουργική στρατηγική διαχείρισης του άγχους (προέκταση του αμυντικού μηχανισμού της άρνησης), την οποία επιστρατεύουν σε μη συνειδητό επίπεδο οι παίκτες, μετά τις πρώτες απώλειες που βιώνουν λόγω της δραστηριότητάς τους. Επί πλέον, οι παθολογικά εμπλεκόμενοι παίκτες φαίνεται να επιστρατεύουν συχνότερα για τη διαχείριση των αγχογόνων καταστάσεων τις εστιασμένες στο συναίσθημα στρατηγικές, όπως η αποφυγή και η ευχολογία.^{32–37} Οι σχετικές στρατηγικές, αν και μπορούν να προσφέρουν μια πρόσκαιρη αίσθηση ανακούφισης, θεωρούνται δυσλειτουργικές, όχι μόνο λόγω του γεγονότος ότι αποτρέπουν τα άτομα από την ενεργητική προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων, αλλά και λόγω της πιθανής μακροπρόθεσμης αύξησης του άγχους εξ αιτίας της «φαινομενολογικής» βαρύτητας που αποδίδουν στο αρνητικό συναισθηματικό βίωμα.^{37–39}

Διεθνώς, οι περισσότερες μελέτες σχετικά με την εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια είναι επιδημιολογικές, ενώ ένας μικρότερος αριθμός ερευνών εστιάζει στους παράγοντες κινδύνου και στις ενδεικνύμενες παρεμβάσεις^{40,41} και ακόμη λιγότερες λαμβάνουν υπ' όψη τις γνωσιακές κατασκευές των ίδιων των παικτών για τα τυχερά παιχνίδια και για τον ρόλο τους στη ζωή τους.^{20,42,43}

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των εμπειριών των ατόμων που εμπλέκονται ενεργητικά με τα τυχερά παιχνίδια καζίνο, καθώς και η διερεύνηση πιθανών συσχετίσεων μεταξύ του βαθμού προβληματικής εμπλοκής στο παιχνίδι και μιας σειράς άλλων παραγόντων, όπως οι κοινωνικο-δημογραφικές παράμετροι, οι γνωσιακές κατασκευές τις οποίες διατηρούν οι παίκτες για τα τυχερά παιχνίδια και οι στρατηγικές διαχείρισης των δύσκολων καταστάσεων ζωής, που χρησιμοποιούν.

Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκε η υπόθεση ότι τα άτομα

με ισχυρό βαθμό προβληματικής εμπλοκής τείνουν να διατηρούν διαστρεβλωμένες πεποιθήσεις για τα τυχερά παιχνίδια, να τα αντιλαμβάνονται ως μια πιθανή λύση στις οικονομικές ή στις συναισθηματικές τους δυσκολίες και να τρέφουν προσδοκίες μελλοντικού κέρδους, είτε λόγω των ατομικών τους ικανοτήτων, είτε λόγω του «νόμου των πιθανοτήτων». Στη βάση της σχετικής βιβλιογραφίας,^{20,25,28,29,31} ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια αναμενόταν να εμφανίζει συνάφεια με τις εν λόγω στρεβλωμένες γνωσιακές κατασκευές για το παιχνίδι.

Επί πλέον, όπως προαναφέρθηκε, τα τυχερά παιχνίδια ενδέχεται να συνιστούν, για τους προβληματικά εμπλεκόμενους παίκτες, ένα δυσλειτουργικό μέσο αντιμετώπισης των αγχογόνων καταστάσεων που βασίζεται στον τρόπο αποφυγής-διαφυγής (gambling to escape),^{34,43} καθώς εξασφαλίζουν μια προσωρινή αίσθηση απόδρασης από τα καθημερινά προβλήματα.^{5,36,44,45} Συνεπώς, ως προς τον τρόπο αντίδρασης στις αγχογόνες καταστάσεις, οι συμμετέχοντες με υψηλό βαθμό προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια αναμενόταν να διαχειρίζονται τις δυσκολίες κυρίως μέσω της αποφυγής και της ευχολογίας-ονειροπόλησης και να υστερούν ως προς τη διεκδικητική επίλυση προβλημάτων, καθώς και τη θετική προσέγγιση και αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Για τους σκοπούς της έρευνας, η επιλογή των ατόμων του δείγματος έγινε με δειγματοληψία σκοπιμότητας με βάση το χαρακτηριστικό «του ειδήμονα»,⁴⁶ φροντίζοντας δηλαδή να συμπεριληφθούν στο δείγμα άτομα τα οποία θεωρούνται ειδήμονες σχετικά με το υπό μελέτη θέμα (θαμώνες του καζίνο). Η δειγματοληπτική αυτή μέθοδος ενδείκνυται για μικρής κλίμακας έρευνες, όπως η παρούσα, που ενδιαφέρονται να προσδιορίσουν αν και με ποιον τρόπο εκδηλώνεται ένα φαινόμενο και όχι να προσδιορίσουν την έκτασή του, αλλά ήταν και επιβεβλημένη από τη φύση του ερευνητικού αντικειμένου, καθώς υπάρχει περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στον συγκεκριμένο πληθυσμό.

Το δείγμα αποτέλεσαν παίκτες τυχερών παιχνιδιών και των δύο φύλων, οι οποίοι επισκέπτονταν το καζίνο της Πάρνηθας. Κατόπιν σχετικής έγκρισης από τη διοίκηση του καζίνο, η έρευνα εκπονήθηκε στον χώρο όπου διεξάγονταν τα τυχερά παιχνίδια και μάλιστα σε καθημερινή ημέρα (όχι αργία ή ημέρα εορτών), προκειμένου να συγκεντρωθεί ένα δείγμα ενεργών παικτών και θαμώνων –και όχι περιστασιακών επισκεπτών– του καζίνο. Η συμμετοχή ήταν οικειοθελής, μετά από ενημέρωση για τον σκοπό της έρευνας και διαβεβαίωση για τη διατήρηση της ανωνυμίας. Συνολικά, προσεγγίστηκαν 150 άτομα, από τα οποία δέχθηκαν να συμμετάσχουν τα 123 (ποσοστό ανταπόκρισης 82%). Οι βασικοί λόγοι που προβλήθηκαν από τα άτομα τα οποία αρνήθηκαν τη

συμμετοχή ήταν η έλλειψη ενδιαφέροντος για τον σκοπό της έρευνας, αλλά και ο ισχυρισμός ότι βρέθηκαν τυχαία («για μια βόλτα») στο καζίνο και δεν ασχολούνταν ιδιαίτερα με τα τυχερά παιχνίδια.

Για την εκτίμηση του βαθμού εμπλοκής των συμμετεχόντων στα τυχερά παιχνίδια χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο των «ανώνυμων στοιχηματιστών» (Gamblers' Anonymous 20 Questions, GA-20), που διατίθεται μεταφρασμένο στα Ελληνικά από το Κέντρο για την Εξάρτηση και την Ψυχική Υγεία του Καναδά.⁴⁷ Ένα ιδιαίτερα αξιόλογο χαρακτηριστικό του ερωτηματολογίου GA-20 είναι ότι αναπτύχθηκε από παθολογικούς παίκτες για παθολογικούς παίκτες, γεγονός που διασφαλίζει υψηλή εγκυρότητα όψης και εξωτερική εγκυρότητα.⁴⁸ Ως προς τις ψυχομετρικές του ιδιότητες, το GA-20 βρέθηκε να έχει υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα στη διάκριση μεταξύ «προβληματικών» και «κοινωνικών» παικτών τυχερών παιχνιδιών⁴⁸⁻⁵¹ και να παράγει λιγότερα εσφαλμένα θετικά αποτελέσματα απ' ό,τι άλλα παρεμφερή εργαλεία.⁵¹ Στην παρούσα έρευνα, ο έλεγχος αξιοπιστίας των ερωτήσεων του GA-20 οδήγησε σε πολύ ικανοποιητική τιμή του συντελεστή Cronbach's alpha ($\alpha=0,948$). Το ερωτηματολόγιο εξετάζει ποικίλες δυσκολίες που ενδέχεται να έχουν προκληθεί από τη συμμετοχή του ατόμου σε τυχερά παιχνίδια (παραμέληση δραστηριοτήτων, μείωση απόδοσης, διατάραξη προσωπικής ζωής, συναισθηματικές δυσκολίες κ.λπ.). Σύμφωνα με τα κριτήρια του Κέντρου για την Εξάρτηση και την Ψυχική Υγεία (Center for Addiction and Mental Health, CAMH),⁴⁷ η συκέντρωση τουλάχιστον 7 θετικών απαντήσεων στις ερωτήσεις του GA-20 σηματοδοτεί την ύπαρξη προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί στην Αμερική⁵² αλλά και στην Ευρώπη (Ισπανία, Ρουμανία)^{51,53,54} χρησιμοποιείται το ίδιο κριτήριο των 7 θετικών απαντήσεων, το οποίο υιοθετείται και στη χώρα μας και από τον ελληνικό επίσημο φορέα των Gamblers' Anonymous («ανώνυμοι στοιχηματιστές»).

Ωστόσο, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ μιας υπερβολικής συμπεριφοράς και μιας παθολογικής μπορεί να είναι ιδιαίτερα λεπτή.⁷ Στη σχετική βάση, αρκετοί ερευνητές^{40,55-57} έχουν επισημάνει την ανάγκη να λαμβάνεται υπ' όψη και η έκταση του προβλήματος, εκτός από τις διχοτομικές απαντήσεις του τύπου «Ναι» – «Όχι», καθώς η προβληματική εμπλοκή με τα τυχερά παιχνίδια είναι προτιμότερο να καθίσταται αντιληπτή ως μέρος ενός συνεχούς με διάφορες διαβαθμίσεις. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, λαμβάνοντας υπ' όψη τις παραπάνω επισημάνσεις, προτιμήθηκε η χρήση πεντάβαθμης κλίμακας τύπου Likert (1=ποτέ, 2=σπάνια, 3=μερικές φορές, 4=συχνά, 5=πολύ συχνά), επιτρέποντας, εκτός από την ανίχνευση πιθανών προβλημάτων εξάρτησης (με βάση το κριτήριο των 7 θετικών απαντήσεων, με συνολική βαθμολογία ≥ 27) και μια απεικόνιση της έκτασής τους.

Για την εκτίμηση των τρόπων με τους οποίους οι συμμετέχοντες αντιμετώπιζαν τις δυσκολίες της καθημερινότητάς τους χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (ΣΑΑΚ) των Lazarus και Folkman,⁵⁸ όπως προσαρμόστηκε στα Ελληνικά από τον Καραδήμα.⁵⁹ Η ΣΑΑΚ περιλαμβάνει 38 προτάσεις, στις οποίες καταγράφεται σε τετράβαθμη κλίμακα Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά) η συχνότητα με την οποία το άτομο χρησιμοποιεί κάθε μία από τις στρατηγικές που περιγράφονται για την αντιμετώπιση των αγχογόνων καταστάσεων. Οι εν λόγω στρατηγικές εντάσσονται σε πέντε γενικούς

παράγοντες, δηλαδή στη «θετική προσέγγιση της κατάστασης», στην «αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης», στην «ευχολογία-ονειροπόληση», στην «αποφυγή/διαφυγή» και στη «διεκδικητική επίλυση προβλήματος». Κατά τη διαδικασία προσαρμογής της κλίμακας στα Ελληνικά, τρεις από τους παραπάνω παράγοντες βρέθηκαν να υποδιαιρούνται σε επί μέρους εσωτερικές διαστάσεις. Συγκεκριμένα, ο παράγοντας «θετική προσέγγιση» αναλύθηκε στις επί μέρους διαστάσεις «θετική επαναξιολόγηση» και «επίλυση προβλήματος», ο παράγοντας «ευχολογία-ονειροπόληση» φανέρωσε τις δύο εσωτερικές διαστάσεις της «ευχολογίας» και της «αναζήτησης θεϊκής βοήθειας» και ο παράγοντας «αποφυγή/διαφυγή» αναλύθηκε στις διαστάσεις «παραίτηση» και «άρνηση». Η αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας των παραγόντων της ΣΑΑΚ βρέθηκε αρκετά υψηλή (από 0,60–0,79), ενώ η αξιοπιστία επαναχορήγησης βρέθηκε να κυμαίνεται σε ποσοστό 0,62–0,85, με εξαίρεση τον παράγοντα «διεκδικητική επίλυση προβλήματος», η αξιοπιστία επαναχορήγησης του οποίου υπολογίστηκε σε 0,56.⁵⁹

Επί πλέον, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο 28 ερωτήσεων που αποσκοπούσαν (α) στην καταγραφή των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών τους και των βασικών «αντικειμενικών» δεδομένων για τη σχέση τους με τα τυχερά παιχνίδια (έτη ενασχόλησης, συχνότητα συμμετοχής, προτιμώμενα παιχνίδια, μέγιστο ποσό που έχουν παίξει ανά ημέρα, ύπαρξη φίλων ή συγγενών οι οποίοι συμμετέχουν και εκείνοι σε τυχερά παιχνίδια) και (β) στη διερεύνηση των γνωσιακών κατασκευών που διατηρούσαν για τα τυχερά παιχνίδια, επισημαίνοντας τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους σε μια σειρά προτάσεων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, με βάση την πεντάβαθμη κλίμακα Likert (από 1=διαφωνώ απόλυτα έως 5=συμφωνώ απόλυτα). Οι προτάσεις οι οποίες συμπεριελήφθησαν στο συγκεκριμένο τμήμα του ερωτηματολογίου διαμορφώθηκαν στη βάση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις συνηθέστερες γνωσιακές κατασκευές που διατηρούν οι προβληματικά εμπλεκόμενοι παίκτες για τα τυχερά παιχνίδια,^{21-30,32,33} όπως η πεποίθηση ότι τα τυχερά παιχνίδια μπορούν να δώσουν μια λύση στα υπάρχοντα οικονομικά ή συναισθηματικά προβλήματα, η πίστη στις ικανότητες του εαυτού να κερδίσει, η πίστη ότι ο νόμος των πιθανοτήτων θα τους οδηγούσε σε κέρδος και η προσδοκία για αναπλήρωση των απωλειών που προκλήθηκαν από το ίδιο το παιχνίδι. Για την ομάδα των σχετικών ερωτήσεων, ο συντελεστής Cronbach's alpha ήταν 0,917, δηλαδή πολύ ικανοποιητικός.

Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πρόγραμμα Statistical Package for Social Sciences (SPSS), έκδοση 21.0. Η ύπαρξη σχέσης μεταξύ του βαθμού εμπλοκής με τα τυχερά παιχνίδια και των λοιπών παραμέτρων που εξετάζε το ερωτηματολόγιο διερευνήθηκε με την εφαρμογή του μη παραμετρικού ελέγχου συσχέτισης τ του Kendall, ο οποίος είναι κατάλληλος σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει κανονικότητα της κατανομής των δεδομένων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων

Ποσοστό 64,2% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και

το 35,8% γυναίκες, ενώ σχεδόν τα μισά άτομα (49,2%) ήταν ηλικίας 60 ετών και άνω. Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων (56,6%) είχε ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (21,3% απόφοιτοι Λυκείου και 19,7% απόφοιτοι Γυμνασίου) ή κάποιες τάξεις αυτής (9% δεν τελείωσε το Λύκειο, 6,6% δεν τελείωσε το Γυμνάσιο). Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό (σχεδόν 33%) είχε λάβει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (27,9% ΑΕΙ-ΤΕΙ [Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα-Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα], 4,9% μεταπτυχιακό/διδασκαλικό). Τέλος, το 9,8% είχε ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μόνο ένα άτομο (0,8%) δεν είχε προχωρήσει, εκτός από κάποιες τάξεις του Δημοτικού σχολείου.

Ως προς την επαγγελματική κατάσταση, οι περισσότεροι συμμετέχοντες (62,8%) ήταν εργαζόμενοι στον ιδιωτικό (22,3%) ή στον δημόσιο (20,7%) τομέα, ή ασκούσαν ελεύθερο επάγγελμα (19,8%). Ποσοστό 13,2% (γυναίκες) δεν είχαν κάποια προσωπική πηγή εισοδήματος αλλά ασχολούνταν με τα οικιακά, ενώ 12,4% του δείγματος ήταν συνταξιούχοι και το 9% είχαν άλλες πηγές εισοδήματος από τις οποίες συντηρούνταν. Άνεργοι δήλωσαν το 2,4% του δείγματος. Ως προς την οικονομική κατάσταση, δεν διαπιστώθηκε μεγάλη απόκλιση μεταξύ των κατηγοριών. Ποσοστό 32,8% είχε μηνιαίο εισόδημα 501–1.000 €, 32% είχε μηνιαίο εισόδημα μεταξύ 1.001–1.500 €, το 23% λάμβανε 1.501–2.000 €, ενώ το 11,5% είχε εισόδημα >2.000 € το μήνα. Μόνο ένα άτομο (0,8%) δήλωσε εισόδημα <500 €, εύρημα το οποίο σημαίνει ότι ακόμη και οι μη απασχολούμενοι συμμετέχοντες είχαν κάποιες σταθερές πηγές οικονομικής υποστήριξης.

Σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση, έγγαμοι ήταν το 35,8% των συμμετεχόντων. Το 26% είχαν χάσει τον(τη) σύζυγο, 22,8% ήταν διαζευγμένοι ή σε διάσταση και 15,4% ήταν άγαμοι. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες (52%) είχαν 1 ή 2 παιδιά, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (13%) είχαν 3 ή 4 παιδιά και το 35% των συμμετεχόντων ήταν άτεκνοι. Σχεδόν οι μισοί συμμετέχοντες (50,4%) ζούσαν μόνοι, ενώ ποσοστό 35% του δείγματος διέμενε με τον(τη) σύζυγο, 8,9% συγκατοικούσε με άλλα πρόσωπα και 5,7% συγκατοικούσε με τους γονείς.

Βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια και «αντικειμενικοί» παράγοντες που εμφανίζουν συνάφεια με αυτόν

Ως προς τον βαθμό εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια, όπως εκτιμήθηκε μέσω των ερωτήσεων του GA-20, μόνο 4 συμμετέχοντες (3,3%) συγκέντρωσαν έως και 26 βαθμούς, δηλαδή ήταν αυτοί που απάντησαν αρνητικά («ποτέ») στις 14 από τις 20 ερωτήσεις του GA-20 και συνεπώς δεν φαινόταν να αντιμετωπίζουν πρόβλημα σχετικά με τα τυ-

χερά παιχνίδια. Όλοι οι υπόλοιποι συμμετέχοντες (96,7%) συγκέντρωσαν βαθμολογίες που υποδήλωναν διάφορες διαβαθμίσεις μέσα στο φάσμα της προβληματικής εμπλοκής με τα τυχερά παιχνίδια.

Ο έλεγχος της πιθανής συνάφειας των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων με τον βαθμό προβληματικής εμπλοκής στα παιχνίδια, με τη χρήση του στατιστικού ελέγχου Kendall's tau b, έδειξε στατιστικά σημαντική θετική συνάφεια μεταξύ της ηλικίας και του βαθμού εμπλοκής, για τους άνδρες του δείγματος ($\tau_b=0,600, p<0,001$). Δηλαδή, αυξανόμενης της ηλικίας των ανδρών, αυξανόταν και η προβληματική εμπλοκή τους στα τυχερά παιχνίδια. Αντίθετα, η ηλικία των γυναικών δεν εμφάνισε σημαντική συνάφεια με τον βαθμό εμπλοκής ($\tau_b=-0,131, p=0,381$).

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια και ύπαρξης συγγενών ή φίλων οι οποίοι παίζουν τυχερά παιχνίδια, εντοπίστηκε θετική συνάφεια του βαθμού εμπλοκής με την ύπαρξη φίλων που παίζουν τυχερά παιχνίδια ($\tau_b=0,495, p<0,001$), όχι όμως και με την ύπαρξη συγγενών οι οποίοι επίσης παίζουν ($\tau_b=0,144, p=0,080$).

Επί πλέον, επιχειρώντας να διερευνήσουμε κατά πόσο τα αντικειμενικά δεδομένα συμμετοχής σε τυχερά παιχνίδια (έτη ενασχόλησης με το παιχνίδι, συχνότητα συμμετοχής, προτιμώμενα παιχνίδια και μέγιστο ποσό που έχουν παίξει σε μία ημέρα) σχετίζονται με τον βαθμό εμπλοκής των συμμετεχόντων σε αυτά, διαπιστώθηκε ότι ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια δεν εμφάνιζε σημαντική συνάφεια με τη συχνότητα συμμετοχής σε αυτά ($\tau_b=-0,087, p=0,257$), με το μέγεθος του ποσού που παίχτηκε μέσα σε μία ημέρα ($\tau_b=-0,026, p=0,729$), ή με το διάστημα (έτη) κατά το οποίο το άτομο ασχολείται με τα τυχερά παιχνίδια ($\tau_b=-0,112, p=0,182$). Ως προς τα προτιμώμενα παιχνίδια καζίνο, οι συντελεστές συνάφειας έδειξαν ότι όσο αυξάνεται ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής, τόσο μειώνεται η προτίμηση (συχνότητα συμμετοχής) του blackjack και του πόκερ ($\tau_b=-0,192, p<0,05$ και $\tau_b=-0,286, p<0,001$, αντίστοιχα) και ενισχύεται η προτίμηση στη ρουλέτα και στα «φρουτάκια» ($\tau_b=0,291, p<0,001$ και $\tau_b=0,253, p<0,01$, αντίστοιχα).

«Υποκειμενικοί» παράγοντες: Γνωσιακές κατασκευές των συμμετεχόντων για τα τυχερά παιχνίδια

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του βαθμού προβληματικής εμπλοκής με βάση τη βαθμολογία στο GA-20, με την αντιμετώπιση των τυχερών παιχνιδιών ως «διασκέδαση», ως «κοινωνική δραστηριότητα», παράλληλα όμως και ως «χάσιμο χρόνου», αν και με χαμηλότερο συντελεστή συνάφειας από τους

Πίνακας 1. Συντελεστές συνάφειας (Kendall's tau b) μεταξύ του βαθμού προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια (GA-20) και των πεποιθήσεων και των προσδοκιών των συμμετεχόντων από αυτά.

| Γενικές πεποιθήσεις για τα τυχερά παιχνίδια | Συντελεστής τ | Τιμή p |
|---|---------------|--------|
| «Ο τζόγος είναι απλά μια μορφή διασκέδασης» | 0,369 | <0,001 |
| «Ο τζόγος είναι μια κοινωνική δραστηριότητα» | 0,451 | <0,001 |
| «Ο τζόγος είναι χάσιμο χρόνου» | 0,220 | <0,01 |
| «Ο τζόγος είναι σαν ναρκωτικό» | 0,376 | <0,001 |
| «Ο τζόγος είναι ελεύθερη επιλογή» | 0,452 | <0,001 |
| Προσδοκίες από τα τυχερά παιχνίδια | | |
| «Να βρω μια λύση στα οικονομικά μου προβλήματα» | 0,250 | <0,01 |
| «Να ξεφύγω από το stress και τα προβλήματα της καθημερινότητας» | 0,488 | <0,001 |
| «Να αντιμετωπίσω τη μοναξιά» | 0,466 | <0,001 |
| «Να ξεφύγω από την ανία της καθημερινότητας» | 0,492 | <0,001 |

GA-20: Gamblers Anonymous 20 Questions

υπόλοιπους ($\tau_b=0,220$). Οι πεποιθήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με τις «εξαρτησιογόνες» ιδιότητες του παιχνιδιού εμφανίζονται αντιφατικές, καθώς οι συμμετέχοντες με υψηλότερη βαθμολογία προβληματικής εμπλοκής συμφωνούσαν σε μεγαλύτερο βαθμό, τόσο με την άποψη ότι «ο τζόγος είναι μια ελεύθερη επιλογή» του ατόμου, όσο και με την άποψη ότι «ο τζόγος είναι σαν ναρκωτικό» (και πάλι όμως με χαμηλότερο συντελεστή συνάφειας, $\tau_b= 0,376$).

Οι βασικές προσδοκίες των ερωτώμενων από τα τυχερά παιχνίδια, τόσο συναισθηματικές όσο και οικονομικές, εμφανίζουν επίσης θετική και στατιστικά σημαντική συνάφεια με τον βαθμό προβληματικής εμπλοκής στα παιχνίδια, με υψηλότερο συντελεστή συνάφειας στην αντιμετώπιση των αισθημάτων ανίας. Τα άτομα με ισχυρό βαθμό προβληματικής εμπλοκής τείνουν να αντιλαμβάνονται τα τυχερά παιχνίδια ως μέσο για να καταπολεμήσουν την ανία της καθημερινότητας, το stress και τη μοναξιά. Οι ίδιοι έχουν υψηλότερη βαθμολογία στο να «τζογάρουν», προσδοκώντας μια λύση στα οικονομικά τους προβλήματα, αν και η συγκεκριμένη συνάφεια εμφανίζεται μικρότερη σε σχέση με εκείνη για τα συναισθηματικά αίτια (ανία, μοναξιά, stress).

Στη συνέχεια, εξετάστηκε η επίδραση που έχουν στον βαθμό προβληματικής εμπλοκής οι διάφορες πεποιθήσεις σχετικά με τη συμμετοχή στα τυχερά παιχνίδια, οι οποίες αντιστοιχούν στις συνηθέστερες «γνωσιακές διαστρεβλώσεις» των παικτών,^{21,30,31,33,45} όπως η πεποίθηση του παίκτη ότι θα έχει σημαντικό οικονομικό κέρδος, ότι οι ικανότητές του θα τον οδηγήσουν να κερδίσει ή να αναπληρώσει τα χαμένα χρήματα και ότι, βάσει πιθανοτήτων, κάποια στιγμή

στο μέλλον θα υπάρξει κέρδος. Όπως φαίνεται στον πίνακα 2, όσοι απάντησαν περισσότερο θετικά στο ότι έπαιζαν για να αναπληρώσουν τις οικονομικές απώλειες που είχαν από το ίδιο το παιχνίδι, όπως και όσοι κινητοποιούνταν από κάποιο σημαντικό παρελθοντικό κέρδος, έτειναν να έχουν μεγαλύτερο βαθμό προβληματικής εμπλοκής ($\tau_b=0,541$ και $\tau_b=0,502$, αντίστοιχα, $p<0,001$). Επί πλέον, όσο μεγαλύτερος ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής, τόσο ισχυρότερη και η πεποίθηση του ατόμου ότι κάποια στιγμή «θα κερδίσει πολλά», είτε λόγω του νόμου των πιθανοτήτων, είτε λόγω της ατομικής του ικανότητας.

Εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων

Για τη διερεύνηση των βαθμολογιών των συμμετεχόντων σε κάθε έναν από τους παράγοντες του ΣΑΑΚ και τις εσωτερικές διαστάσεις τους, με δεδομένο ότι κάθε παράγοντας περιλαμβάνει και διαφορετικό αριθμό προτάσεων, έγινε αναγωγή των βαθμολογιών των συμμετεχόντων σε μέσες τιμές (πίν. 3), προκειμένου να υπάρξουν συγκρίσιμα αποτελέσματα μεταξύ παραγόντων. Οι υψηλότερες μέσες τιμές, που δηλώνουν σχετικά συχνή χρήση των αντίστοιχων στρατηγικών, εμφανίστηκαν στη διάσταση της «ευχολογίας» ($\mu=2,578$) και στον παράγοντα της «κοινωνικής υποστήριξης» ($\mu=2,297$), ενώ ακολούθησε ο παράγοντας «αποφυγή-διαφυγή» ($\mu=2,233$), με σχετικά υψηλές μέσες τιμές και στις δύο του διαστάσεις («παραίτηση» και «άρνηση»). Αντίθετα, οι χαμηλότερες μέσες τιμές εντοπίστηκαν στη διάσταση «αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης» ($\mu=1,079$) και στον παράγοντα της «δικαιολογητικής επίλυσης προβλημάτων» ($\mu=1,647$), που δηλώνουν σχετικά σπάνια χρήση των συγκεκριμένων στρατηγικών αντιμετώπισης των προβλημάτων.

Συνεχίζοντας στη διερεύνηση της πιθανής συνάφειας μεταξύ ΣΑΑΚ και βαθμού εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια (GA-20), όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 4, υπήρξε θετι-

Πίνακας 2. Συνάφεια μεταξύ βαθμού προβληματικής εμπλοκής (GA-20) και γνωσιακών διαστρεβλώσεων σχετικά με τη συμμετοχή στα τυχερά παιχνίδια.

| Γνωσιακές διαστρεβλώσεις σχετικά με τη συμμετοχή στα τυχερά παιχνίδια | Συντελεστής τ |
|---|---------------|
| «Παίζω γιατί πιστεύω στις ικανότητές μου» | 0,406* |
| «Παίζω γιατί πιστεύω ότι μπορώ να κερδίσω πολλά» | 0,485* |
| «Παίζω γιατί κέρδισα πολλά στο παρελθόν» | 0,502* |
| «Παίζω γιατί έχασα πολλά λόγω ατυχίας» (ρεφάρισμα) | 0,541* |
| «Με βάση τις πιθανότητες, κάποια στιγμή θα έχω κέρδος» | 0,461* |

* $p<0,001$; GA-20: Gamblers Anonymous 20 Questions

Πίνακας 3. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις βαθμολογιών σε κάθε παράγοντα/εσωτερική διάσταση του ερωτηματολογίου ΣΑΑΚ (στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων).

| Παράγοντες ΣΑΑΚ | Μέση τιμή | Τυπική απόκλιση |
|----------------------------------|-----------|-----------------|
| Θετική προσέγγιση | 1,922 | 0,157 |
| Θετική επαναξιολόγηση | 1,897 | 0,157 |
| Επίλυση προβλήματος | 1,986 | 0,199 |
| Κοινωνική υποστήριξη | 2,297 | 0,598 |
| Ευχολογία-ονειροπόληση | 2,022 | 0,373 |
| Ευχολογία | 2,578 | 0,372 |
| Αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης | 1,079 | 0,599 |
| Αποφυγή-διαφυγή | 2,233 | 0,132 |
| Παραίτηση | 2,226 | 0,293 |
| Άρνηση | 2,235 | 0,417 |
| Διεκδικητική επίλυση προβλημάτων | 1,647 | 0,331 |

Πίνακας 4. Συνάφεια μεταξύ βαθμού προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια (GA-20) και βαθμολογίας στους παράγοντες του ερωτηματολογίου ΣΑΑΚ (στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων).

| Παράγοντες ΣΑΑΚ | Συντελεστής τ | Τιμή p |
|----------------------------------|---------------|--------|
| Θετική προσέγγιση | 0,023 | 0,782 |
| Θετική επαναξιολόγηση | -0,046 | 0,577 |
| Επίλυση προβλήματος | 0,413 | <0,001 |
| Κοινωνική υποστήριξη | 0,585 | <0,001 |
| Ευχολογία-ονειροπόληση | 0,413 | <0,001 |
| Ευχολογία | 0,514 | <0,001 |
| Αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης | 0,209 | 0,009 |
| Αποφυγή-διαφυγή | -0,147 | 0,075 |
| Παραίτηση | 0,424 | <0,001 |
| Άρνηση | -0,275 | 0,001 |
| Διεκδικητική επίλυση προβλημάτων | -0,145 | 0,073 |

GA-20: Gamblers Anonymous 20 Questions

κή και στατιστικά σημαντική συνάφεια μεταξύ του βαθμού εμπλοκής των συμμετεχόντων στα τυχερά παιχνίδια και των δύο από τους πέντε παράγοντες της κλίμακας ΣΑΑΚ: (α) Της «αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης» ($t_B=0,585$, $p<0,001$), που αφορά στην προσπάθεια του ατόμου να αντιμετωπίσει τα προβλήματα, αναζητώντας πρακτική ή συναισθηματική στήριξη από άλλα πρόσωπα και (β) της «ευχολογίας-ονειροπόλησης» ($t_B=0,413$, $p<0,001$), δηλαδή της τάσης του ατόμου να αντιμετωπίζει τα προβλήματα με το να εύχεται να συμβεί ένα θαύμα ή ονειρευόμενος μια καλύτερη κατάσταση. Ειδικότερα, στην ομάδα των ερωτήσεων που συνθέτουν τον παράγοντα της «αναζήτη-

σης κοινωνικής υποστήριξης», ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής εμφάνισε την υψηλότερη θετική συνάφεια με τη δήλωση «Μιλούσα με κάποιον που μπορούσε να κάνει κάτι συγκεκριμένο για μένα» ($t_B=0,601$, $p<0,001$), δηλαδή με την αναζήτηση κυρίως πρακτικής βοήθειας για τη διαχείριση των δυσκολιών. Αν και δεν είναι εμφανές τι είδους είναι η πρακτική βοήθεια που αποζητούν οι συμμετέχοντες, η υψηλή θετική συνάφεια μεταξύ της «αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης» και της καταφυγής σε δανεισμό για τους σκοπούς του παιχνιδιού ($t_B=0,417$, $p<0,001$), από την αντίστοιχη ερώτηση του ερωτηματολογίου GA-20 («Έχετε ποτέ δανειστεί χρήματα προκειμένου να παίξετε;»), υποδηλώνει ότι είναι πιθανό η επιδιωκόμενη στήριξη να σχετίζεται με την αναζήτηση οικονομικής βοήθειας.

Στον παράγοντα «ευχολογία-ονειροπόληση», όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια, τόσο περισσότερο χρησιμοποιούνται και οι δύο επί μέρους διαστάσεις της, δηλαδή η καταφυγή στην «ευχολογία» για την αντιμετώπιση των δύσκολων καταστάσεων («Ευχόμουν να μπορούσα να αλλάξω ό,τι είχε συμβεί ή το πώς ένιωθα», «Ονειροπολούσα ή φανταζόμουν ένα καλύτερο μέρος ή μια καλύτερη εποχή από αυτά που ήμουν» κ.λπ.), αλλά και στην «αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης» (προσευχή, επίκληση θείας βοήθειας) ($t_B=0,514$, $p<0,001$ και $t_B=0,209$, $p<0,01$, αντίστοιχα). Η υψηλή βαθμολογία στον παράγοντα «ευχολογία-ονειροπόληση» βρέθηκε επίσης να σχετίζεται θετικά με τη διαστρεβλωμένη πεποίθηση ότι «με βάση τον νόμο των πιθανοτήτων κάποια στιγμή θα προκύψει κέρδος» ($t_B=0,459$, $p<0,001$).

Παρ' όλο που δεν εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική συνάφεια μεταξύ του βαθμού εμπλοκής και του παράγοντα «θετική προσέγγιση», οι συμμετέχοντες με μεγαλύτερο βαθμό εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια είχαν και υψηλότερες βαθμολογίες στην επί μέρους διάσταση της «επίλυσης προβλήματος» ($t_B=0,413$, $p<0,001$). Εν τούτοις, η χρησιμοποίηση στρατηγικών επίλυσης προβλήματος εμφάνισε επίσης στατιστικά σημαντική θετική συνάφεια ($t_B=0,339$, $p<0,001$) με την καταφυγή στον τζόγο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οικονομικές δυσχέρειες, όπως φάνηκε από την ανταπόκριση των συμμετεχόντων στην αντίστοιχη ερώτηση του ερωτηματολογίου GA-20 («Έχετε ποτέ τζογάρει προκειμένου να ξεπληρώσετε χρέη ή να ξεπεράσετε γενικότερες οικονομικές δυσκολίες;»), καθώς και με τη διαστρεβλωμένη πεποίθηση ότι οι ατομικές ικανότητες του παίκτη θα οδηγήσουν σε κέρδος ($t_B=0,532$, $p<0,001$).

Αντίθετα, η υψηλή βαθμολογία στο GA-20 εμφάνισε αρνητική (αλλά όχι και στατιστικά σημαντική) συνάφεια με τη δεύτερη επί μέρους διάσταση της «θετικής προσέγγισης», τη «θετική επαναξιολόγηση», που αναφέρεται στην

προσπάθεια του ατόμου να αξιολογήσει με θετικό τρόπο τις δύσκολες καταστάσεις (π.χ. «Σκεφτόμουν ότι οι δυσκολίες με κάνουν πιο ώριμο», «Βασιζόμουν στην προηγούμενη εμπειρία μου», «Εμπνεόμουν να κάνω κάτι δημιουργικό» κ.λπ.). Μόνο δύο ερωτήσεις της εν λόγω ομάδας εμφάνισαν σημαντικές και θετικές συσχετίσεις με τον υψηλό βαθμό προβληματικής εμπλοκής και αυτές αναφέρονται στην προσπάθεια του ατόμου «να αναλύσει το πρόβλημα, ώστε να το κατανοήσει καλύτερα» και στην πεποίθηση ότι θα εξέλθει από τη συγκεκριμένη εμπειρία «καλύτερος(η) από πριν» ($t_B=0,472$ και $0,305$, αντίστοιχα, $p<0,001$).

Στον παράγοντα «αποφυγή-διαφυγή», που αναφέρεται στην προσπάθεια αντιμετώπισης των δύσκολων καταστάσεων, αγνοώντας αυτές ή μειώνοντας τη σημασία τους, οι συμμετέχοντες με μεγαλύτερο βαθμό προβληματικής εμπλοκής έτειναν να χρησιμοποιούν περισσότερο τη στρατηγική της «παραίτησης» ($t_B=0,424$, $p<0,001$), όπως εκφράζεται σε ερωτήσεις του τύπου «Συμβιβάζομαι, ώστε να επιτύχω κάτι θετικό από την κατάσταση» ($t_B=0,465$, $p<0,001$) και «Πίστευα ότι ο χρόνος θα άλλαζε τα πράγματα και απλά περίμενα» ($t_B=0,433$, $p<0,001$).

Αντίθετα από το αναμενόμενο, η επί μέρους διάσταση της «άρνησης» («Συνέχιζα ως εάν να μη συμβαίνει τίποτα», «Προσπαθούσα να ξεχάσω το όλο θέμα») εμφάνισε σημαντική αρνητική συνάφεια με τον βαθμό εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια ($t_B=-0,275$, $p<0,01$). Στην ομάδα των ερωτήσεων που αντικατοπτρίζουν τη στρατηγική της άρνησης, ο βαθμός προβληματικής εμπλοκής είχε θετική συνάφεια μόνο με την ερώτηση «Προσπαθούσα να κρατήσω τα συναισθήματά μου για τον εαυτό μου» ($t_B=0,406$, $p<0,001$).

Τέλος, όσο αυξανόταν ο βαθμός εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια, μειωνόταν (αν και χωρίς στατιστικά σημαντική συνάφεια) η βαθμολογία στον παράγοντα «δικαιολογική επίλυση προβλημάτων», που αντιπροσωπεύει την προσπάθεια του ατόμου να αντιμετωπίσει άμεσα και δικαιοδικητικά μια κατάσταση ή το πρόσωπο που ενδέχεται να τη δημιουργεί.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Αν και ορισμένες μελέτες χρησιμοποιούν ως μέτρο της προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια την υψηλή συχνότητα συμμετοχής, τα μεγάλα ποσά που δαπανώνται και το διάστημα το οποίο έχει παρέλθει από τότε που το άτομο άρχισε να παίζει,^{60,61} τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ενισχύουν την άποψη ότι η προβληματική εμπλοκή σε παιχνίδια καζίνο δεν συνδέεται απαραίτητα με τα παραπάνω.⁶² Επί πλέον, η προβληματική εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια δεν εμφάνισε σημαντική συνάφεια

με την ύπαρξη συγγενών που παίζουν και εκείνοι, αλλά με την ύπαρξη φίλων ή γνωστών οι οποίοι παίζουν, καθώς και με την προτίμηση κάποιων συγκεκριμένων παιχνιδιών καζίνο (ρουλέτα και «φρουτάκια») και την αποφυγή άλλων παιχνιδιών (blackjack και πόκερ, που, σε αντίθεση με τα πρώτα, χρειάζονται σκέψη).

Όσον αφορά στις γνωσιακές κατασκευές των συμμετεχόντων για τα τυχερά παιχνίδια, διαπιστώθηκε ότι οι περισσότερο προβληματικά εμπλεκόμενοι συμμετέχοντες ήταν πιο πιθανό να αντιλαμβάνονται τα τυχερά παιχνίδια ως μορφή διασκέδασης και ως κοινωνική δραστηριότητα. Η επίσκεψη στο καζίνο ενδέχεται να γίνεται αντιληπτή ως μια κοινωνική έξοδος και οι παίκτες ως μια κοινότητα ατόμων τα οποία, παρ' όλο που ενδέχεται να μην έχουν την ευκαιρία να σχετιστούν μεταξύ τους λόγω της απορρόφησης από το παιχνίδι, ίσως να διατηρούν την αίσθηση της κοινωνικής συμμετοχής. Με δεδομένη, ωστόσο, την ύπαρξη φίλων που παίζουν επίσης, η δραστηριότητα στα καζίνο είναι πιθανό να αποτελεί ένα μέσο κοινωνικής συναναστροφής, προσφέροντας στους παίκτες μια βάση κοινών εμπειριών, ενδιαφερόντων και επιδιώξεων και ένα κοινό πεδίο συζήτησης.

Ως προς τις εθιστικές ιδιότητες του παιχνιδιού, οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων με τον μεγαλύτερο βαθμό προβληματικής εμπλοκής εμφανίστηκαν αντιφατικές, καθώς έτειναν να θεωρούν τα τυχερά παιχνίδια «εθιστικά» και παράλληλα «ελεύθερη επιλογή του ατόμου». Η αντίφαση αυτή είναι πιθανό να αντικατοπτρίζει την ανάγκη των συμμετεχόντων να διατηρήσουν την ψευδαίσθηση ελέγχου (εμπλέκονται στο παιχνίδι «από ελεύθερη βούληση»), παρ' όλο που αναγνωρίζουν τον παράτολμο και ριψοκίνδυνο χαρακτήρα της δραστηριότητάς τους. Εξ άλλου, επειδή τα παιχνίδια καζίνο αποτελούν εξ ορισμού ένα «κυνήγι της τύχης», ίσως ο κίνδυνος που εμπεριέχουν να είναι ευθύς εξ αρχής αποδεκτός από τους παίκτες.

Με βάση τα αποτελέσματα που παρατέθηκαν, υπάρχει επίσης μια θετική συσχέτιση μεταξύ προβληματικής εμπλοκής και γνωσιακών διαστρεβλώσεων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια: Η πιθανότητα να είναι κάποιος προβληματικός παίκτης τυχερών παιχνιδιών φαίνεται να αυξάνει όσο ενισχύεται η πεποίθησή του ότι θα κερδίσει πολλά χρήματα, είτε λόγω του ότι είναι «ικανός παίκτης», είτε εξ αιτίας του νόμου των πιθανοτήτων. Επίσης, είτε ο παίκτης κέρδισε, είτε έχασε πολλά χρήματα στο παρελθόν, μεγαλώνει η πιθανότητα προβληματικής εμπλοκής, γεγονός που καταδεικνύει ότι ο φαύλος κύκλος του προβληματικού τζόγου ανατροφοδοτείται από κάθε πιθανό αποτέλεσμα (θετικό ή αρνητικό), λειτουργώντας ως μια τέλεια νοητική και συναισθηματική παγίδευση. Μολονότι τα αποτελέσματα του παιχνιδιού

είναι τυχαία και απρόβλεπτα, οι πιθανότητες κέρδους ελάχιστες και τα συστήματα παιχνιδιού δεν μπορούν να επηρεάσουν σε ικανοποιητικό βαθμό το αποτέλεσμα,¹⁹ η ψευδαίσθηση ελέγχου που έχει ο παίκτης και η πίστη στο ευνοϊκό αποτέλεσμα το οποίο μπορεί να προκύψει μέσω του νόμου των πιθανοτήτων αλλά και της ατομικής του δεξιότητας, φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προβληματική εμπλοκή με τα τυχερά παιχνίδια.²⁰

Σε αυτή τη βάση, ορισμένα θεραπευτικά μοντέλα έχουν εντάξει ανάμεσα στους στόχους τους την αλλαγή των στάσεων και των πεποιθήσεων των παικτών σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, ενώ άλλα μοντέλα τα οποία βασίζονται στη γνωσιακή-συμπεριφορική προσέγγιση έχουν θεωρήσει τη γνωσιακή αναδόμηση ως κύριο θεραπευτικό εργαλείο.^{21,31} Χαρακτηριστικά, αφού εντοπιστούν οι βασικές γνωσιακές κατασκευές (σκέψεις, πεποιθήσεις, προσδοκίες κ.λπ.) που διατηρεί το άτομο σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, στη συνέχεια, με τη βοήθεια του θεραπευτή, ο θεραπευόμενος καλείται να αναγνωρίσει τη φύση και τον δυσλειτουργικό χαρακτήρα των σχετικών γνωσιακών στοιχείων, να τα αμφισβητήσει, τόσο θεωρητικά όσο και μέσω εμπειρικών ασκήσεων (π.χ. σε συνεδρίες προσομοίωσης παιχνιδιού ή φαντασιακού παιχνιδιού) και να τα αντικαταστήσει με άλλα, περισσότερο ρεαλιστικά στοιχεία.⁴² Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας υποστηρίζουν την άποψη ότι η αμφισβήτηση της πεποίθησης ελέγχου στα αποτελέσματα του παιχνιδιού και η ορθή κατανόηση της έννοιας της τυχειότητας θα πρέπει να περιλαμβάνονται ανάμεσα στους στόχους των θεραπευτικών παρεμβάσεων.²⁸

Σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης των αγχογόνων καταστάσεων, φαίνεται ότι οι πιο προβληματικά εμπλεκόμενοι παίκτες τείνουν να καταφεύγουν περισσότερο στην ευχολογία για την αντιμετώπισή τους. Η ευχολογία, καθώς και η θετική επαναξιολόγηση, αποτελούν στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος (και όχι στρατηγικές άμεσα εστιασμένες στην επίλυση του προβλήματος), αλλά έχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ τους. Η επαναξιολόγηση της δύσκολης κατάστασης κάτω από μια θετική προοπτική θα μπορούσε να οδηγήσει σταδιακά το άτομο σε ανάληψη δράσης,³⁹ ενώ η ευχολογία βασίζεται σε μια περισσότερο παθητική εσωτερική στάση, όπου το άτομο ονειρεύεται κάποια έξωθεν προερχόμενη αλλαγή.

Οι υψηλές μέσες τιμές στον παράγοντα της «αποφυγής-διαφυγής» συγκλίνουν με τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών, τα οποία υποστηρίζουν ότι οι προβληματικά εμπλεκόμενοι παίκτες τείνουν να χρησιμοποιούν τον αποφευκτικό τρόπο αντιμετώπισης των δυσκολιών.^{32-35,37} Η αποφυγή θεωρείται παθητική στρατηγική αντιμετώπισης των δυσχερειών και έχει βρεθεί να συσχετίζεται με την

κατάχρηση ουσιών, την κατάθλιψη και τα προβλήματα συμπεριφοράς.³⁶ Ωστόσο, είναι ενδιαφέρον ότι ανάμεσα στις δύο διαστάσεις της «αποφυγής» («παραίτηση» και «άρνηση»), οι συμμετέχοντες με υψηλό βαθμό προβληματικής εμπλοκής χρησιμοποιούν περισσότερο τη στρατηγική της παραίτησης, που συνίσταται στην αποφυγή αντιμετώπισης του προβλήματος και στην εστίαση της προσοχής σε κάτι άλλο, αλλά όχι και εκείνη της άρνησης, που αφορά σε μια εσωτερική αμυντική διεργασία. Η μόνη πτυχή της άρνησης που φαίνεται να επιστρατεύεται από τους συμμετέχοντες είναι η καταστολή της συναισθηματικής έκφρασης («Προσπαθούσα να κρατήσω τα συναισθήματά μου για τον εαυτό μου»). Εν τούτοις, η άρνηση θεωρείται ότι αντανάκλαται στη διαστρέβλωση των γνωστικών περιεχομένων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, η οποία παρεμποδίζει τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι τα τυχερά παιχνίδια είναι η αιτία και όχι η λύση των προβλημάτων.^{31,63} Είναι, επομένως, πιθανό οι συμμετέχοντες να έχουν μικρότερο βαθμό επίγνωσης όσον αφορά στη χρήση της συγκεκριμένης στρατηγικής, καθώς αυτή αφορά σε διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα εκτός της συνειδητής τους ενημερότητας, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στις υπόλοιπες ΣΑΑΚ. Η λειτουργία της άρνησης στους παίκτες τυχερών παιχνιδιών θα ήταν σκόπιμο να διερευνηθεί εκτενέστερα, σε μελλοντικές έρευνες.

Ο υψηλός βαθμός προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε επίσης να σχετίζεται σημαντικά με την αυξημένη αναζήτηση υποστήριξης από τον κοινωνικό περίγυρο. Παρ' όλο που η αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης θεωρείται προσαρμοστική στρατηγική,³⁹ για την εκτίμηση της θετικής ή της αρνητικής επίδρασης μιας συγκεκριμένης στρατηγικής θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη πώς η στρατηγική αυτή αλληλεπιδρά με το πλαίσιο μέσα στο οποίο εφαρμόζεται και ποια είναι η καταλληλότητά της για τη συγκεκριμένη κατάσταση (goodness of fit hypothesis).^{64,65} Σε αυτή τη βάση, εάν ληφθεί υπ' όψη η συσχέτιση μεταξύ της αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης και του δανεισμού χρημάτων για τους σκοπούς του παιχνιδιού, η επιθυμητή υποστήριξη ενδέχεται να αποτελεί μια προσωρινή καταφυγή, η οποία καθίσταται μέρος του προβλήματος, αντί να χρησιμοποιηθεί για την επίλυσή του.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συνύπαρξη της τάσης παραίτησης με την υψηλή βαθμολογία στη διάσταση «επίλυση προβλήματος», μια εστιασμένη στο πρόβλημα στρατηγική που θεωρείται προσαρμοστική. Η φαινομενική αντίφαση η οποία εμφανίζεται σε αυτό το σημείο είναι πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι οι παράγοντες του ερωτηματολογίου ΣΑΑΚ που αφορούν στην επίλυση προβλήματος μπορούν να προσλάβουν διαφοροποιημένα νοήματα, ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο το άτομο ερμηνεύει τα βιώματά του. Για παράδειγμα, μετά από μια

σημαντική χρηματική απώλεια, η προσπάθεια του παίκτη «να δοκιμάσει ορισμένες λύσεις για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει», ή «να βασιστεί στην προηγούμενη εμπειρία του» δεν είναι απίθανο να σχετίζεται με τη συνέχιση του παιχνιδιού προκειμένου να αντισταθμιστούν οι απώλειες, κυρίως εάν ενταχθεί μέσα σε ένα εννοιολογικό δίκτυο το οποίο συντίθεται από γνωσιακές διαστρεβλώσεις σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια (ότι βάσει των πιθανοτήτων κάποια στιγμή θα έλθει το αναμενόμενο κέρδος). Αυτή η τελευταία υπόθεση υποστηρίζεται και από την εμφανιζόμενη συνάφεια μεταξύ της χρήσης στρατηγικών για επίλυση του προβλήματος και της διαστρεβλωμένης πεποίθησης ότι οι ατομικές ικανότητες του παίκτη θα οδηγήσουν σε κέρδος.

Λόγω των αναπόφευκτων περιορισμών στη μέθοδο δειγματοληψίας, τα προαναφερόμενα αποτελέσματα μπορούν να γενικευτούν μόνο σε άτομα τα οποία έχουν χαρακτηριστικά όμοια με αυτά του δείγματος. Συνεπώς, η συγκεκριμένη έρευνα μπορεί να φανεί χρήσιμη ως μια προκαταρκτική διερεύνηση ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών των ατόμων τα οποία ασχολούνται ενεργά με τα τυχερά παιχνίδια, ενός πληθυσμού που είναι ελάχιστα μελετημένος στην Ελλάδα. Η συνέχιση της έρευνας σε πολυπληθέστερο δείγμα θα επιτρέψει την καλύτερη κατανόηση των παραπάνω χαρακτηριστικών και μια ενδεχόμενη

σύγκριση του προφίλ διαφόρων υποομάδων παικτών (π.χ. ηλικιακών ομάδων, ομάδων φύλου, εισοδήματος κ.λπ.), εφόσον το φαινόμενο της προβληματικής εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια δεν έχει τις ίδιες επιπτώσεις, αλλά μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με τη συγκεκριμένη ομάδα και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα.⁸

Τα άτομα με προβληματική εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια έχουν λιγότερες πηγές κοινωνικής υποστήριξης, καθώς οι ανάλογες δομές θεραπείας και πρόληψης δεν έχουν μέχρι στιγμής αναπτυχθεί τόσο όσο εκείνες που απευθύνονται σε χρήστες ουσιών.¹⁵ Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων εξαρτάται από την κατανόηση των παραγόντων κινδύνου, μεταξύ των οποίων σημαντική θέση κατέχει και ο τρόπος με τον οποίο ο παίκτης αντιλαμβάνεται, αναπαριστά και βιώνει τη συμμετοχή του στα τυχερά παιχνίδια.¹⁹ Η περαιτέρω διερεύνηση της θέσης που καταλαμβάνουν τα τυχερά παιχνίδια στην καθημερινότητα και στο δίκτυο γνωσιακών κατασκευών των ατόμων τα οποία εμπλέκονται προβληματικά με αυτά, καθώς και η σχέση τους με τις στρατηγικές που υιοθετούν για την αντιμετώπιση των δύσκολων καταστάσεων ζωής, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί, τόσο για τους σκοπούς της παρέμβασης, όσο και ως μια αρχική μορφή ευαισθητοποίησης των ίδιων των παικτών απέναντι στις σχετικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές τους.

ABSTRACT

Problem gambling: Gambling cognition and coping strategies of casino gamblers

S. SYNDONAS,¹ F. ANAGNOSTOPOULOS,^{1,2} D. NIAKAS,¹ S. TRIADAFYLLIDOU¹

¹Faculty of Social Sciences, Hellenic Open University, Patras, ²Department of Psychology, "Panteion" University, Athens, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2016, 33(4):506–518

OBJECTIVE Investigation of dysfunctional thinking patterns about gambling held by individuals who are heavily involved in casino gambling and the strategies they employ for coping with life's difficulties. **METHOD** The study was conducted on 123 gamblers of both sexes in the Athens Mont Parnes Casino. The participants completed questionnaires including one covering socio-demographic information and items regarding their involvement with gambling (gambling frequency, amounts spent, etc.), the Gamblers Anonymous 20 Questions, for the identification of problematic involvement with gambling, the Ways of Coping Scale, for investigation of the main patterns of coping with life difficulties, and a number of closed questions concerning thought patterns about gambling (general beliefs, expectations, cognitive distortions), developed for the present research purposes on the basis of relevant literature. Data analysis was conducted with the use of the Statistical Package for Social Sciences (SPSS), v. 21.0, through the application of non-parametric correlation tests. **RESULTS** The degree of gambling severity showed no statistically significant correlation with the objective data of involvement with gambling. Conversely, gambling severity was shown to be significantly correlated with various cognitive constructs of the participants about gambling, including certain cognitive distortions (i.e., misconceptions, such as win expectancy, confidence in the individual's ability to beat the odds, and favorable interpretation of the laws of probability). In terms of coping strategies, the closest correlation emerged between heavy gambling and the seeking out of social support, especially in the form of concrete, prac-

tical support, and resorting to wishful thinking, which is generally viewed as maladaptive, as it prevents individuals from active engagement in problem solving. **CONCLUSIONS** The ways in which casino gamblers perceive and attribute meaning to gambling and the strategies they use to deal with stressful encounters appear to constitute significant components of heavy involvement with gambling and should be the focus of interventions designed to help this specific population.

Key words: Cognitive distortions, Coping strategies, Problem gambling, Social support, Wishful thinking

Βιβλιογραφία

- JENKINS JM, PIGRAM JJ. *Encyclopedia of leisure and outdoor recreation*. Routledge, London, 2003
- WALKER MB. *The psychology of gambling*. Pergamon Press, Oxford, 1992
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 3rd ed. APA, Washington, DC, 1980
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 4th ed. APA, Washington, DC, 1994
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 5th ed. APA, Washington, DC, 2013:585
- REILLY C, SMITH N. The evolving definition of pathological gambling in the DSM-5. National Center for Responsible Gaming, Washington, DC, 2013. Available at: www.ncrg.org/sites/default/files/uploads/.../ncrg_wpdsm (accessed 10.12.2014)
- PETRY NM. Should the scope of addictive behaviors be broadened to include pathological gambling? *Addiction* 2006, 101(Suppl 1):152–160
- WILLIAMS RJ, VOLBERG RA, STEVENS RMG. The population prevalence of problem gambling: Methodological influences, standardized rates, jurisdictional differences, and worldwide trends. Report prepared for the Ontario Problem Gambling Research Centre and the Ontario Ministry of Health and Long-Term Care. Toronto, ON, 2012. Available at: <http://hdl.handle.net/10133/3068> (accessed 20.10.2014)
- ΕΛΑΦΡΟΣ Γ. Τζόγος – αλκοόλ: Οι νέες εξαρτήσεις της κρίσης. Εφημερίδα «Καθημερινή», 19.10.2014. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/788665/article/epikairothta/ellada/tzogos-alkool-oi-nees-e3arthseis-ths-krishs> (πρόσβαση 2.12.2014)
- STINCHFIELD R. Reliability, validity, and classification accuracy of the South Oaks Gambling Screen (SOGS). *Addict Behav* 2002, 27:1–19
- PEELE S, BRODSKY A. *Love and addiction*. Taplinger, New York, 1975
- GUPTA R, DEREVENSKY JL. An examination of differential coping styles of adolescents with gambling problems. Report to the Ministry of Health and Long-Term Care. Toronto, ON, Canada, 2001. Available at: <http://www.education.mcgill.ca/gambling/en/PDF/coping.pdf> (accessed 20.1.2015)
- JACOBS DF. A general theory of addictions: A new theoretical model. *J Gambli Behav* 1986, 2:15–31
- REILLY C. *Gambling and the brain: Why neuroscience research matters. Increasing the odds: A series dedicated to understanding gambling disorders*. Volume 6. National Center for Responsible Gambling, Washington, DC, 2011
- LIAO MS. Parallels and divergence between substance abuse and problem gambling: Implications for prevention and treatment. National Asian Pacific American Families Against Substance Abuse (NAPAFASA) Problem Gambling Prevention Technical Assistance and Training Project funded by the California State Department of Alcohol and Drug Programs, Office of Problem Gambling, 2009
- TVERSKY A, KAHNEMAN D. Belief in the law of small numbers. *Psychol Bull* 1971, 76:105–110
- ΚΑΛΠΑΚΟΓΛΟΥ Θ, ΧΑΡΙΛΑ Ν. Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία: Επιρροές και θεραπευτικά εργαλεία. Στο: Μαλικιώση-Λοϊζου Μ (Επιμ.) *Συμβουλευτική Ψυχολογία: Σύγχρονες προσεγγίσεις*. Ατραπός, Αθήνα, 2011
- MILLER NV, CURRIE SR. A Canadian population level analysis of the roles of irrational gambling cognitions and risky gambling practices as correlates of gambling intensity and pathological gambling. *J Gambli Stud* 2008, 24:257–274
- WILLIAMS RJ, WEST BL, SIMPSON RI. Prevention of problem gambling: A comprehensive review of the evidence and identified best practices. Report prepared for the Ontario Problem Gambling Research Centre and the Ontario Ministry of Health and Long-Term Care. Toronto, ON, 2012
- FORTUNE EE, GOODIE AS. Cognitive distortions as a component and treatment focus of pathological gambling: A review. *Psychol Addict Behav* 2012, 26:298–310
- TURNER N, LITTMAN-SHARP N, ZANGENEH M. The experience of gambling and its role in problem gambling. *Int Gambli Stud* 2006, 6:237–266
- GRIFFITHS MD. The role of cognitive bias and skill in fruit machine gambling. *Br J Psychol* 1994, 85:351–369
- MYRSETH H, BRUNBORG GS, EIDEM M. Differences in cognitive distortions between pathological and non-pathological gamblers with preferences for chance or skill games. *J Gambli Stud* 2010, 26:561–569
- XIAN H, SHAH KR, PHILLIPS SM, SCHERRER JF, VOLBERG R, EISEN SA. Association of cognitive distortions with problem and pathological gambling in adult male twins. *Psychiatry Res* 2008, 160:300–307
- TONEATTO T, BLITZ-MILLER T, CALDERWOOD K, DRAGONETTI R, TSANOS A. Cognitive distortions in heavy gambling. *J Gambli Stud* 1997, 13:253–266

26. TONEATTO T. Cognitive psychopathology of problem gambling. *Subst Use Misuse* 1999, 34:1593–604
27. TURNER N. Randomness, does it matter? *EJGI* 2000, 1:1–7
28. LADOUCEUR R, SYLVAIN C, BOUTIN C, LACHANCE S, DOUCET C, LEBLOND J ET AL. Cognitive treatment of pathological gambling. *J Nerv Ment Dis* 2001, 189:774–780
29. BARRAULT S, VARESCON I. Cognitive distortions, anxiety, and depression among regular and pathological gambling online poker players. *Cyberpsychol Behav Soc Netw* 2013, 16:183–188
30. OEI TPS, LIN CD, RAYLU N. The relationship between gambling cognitions, psychological states, and gambling: A cross-cultural study of Chinese and Caucasians in Australia. *J Cross Cult Psychol* 2008, 39:147–161
31. BULWER M. Treatment development in problem and pathological gambling. PhD thesis, School of Psychology, University of South Africa, 2006
32. McCORMICK RA. The importance of coping skill enhancement in the treatment of the pathological gambler. *J Gamb Stud* 1994, 10:77–86
33. SCANNELL ED, QUIRK MM, SMITH K, MADDERN R, DICKERSON M. Females' coping styles and control over poker machine gambling. *J Gamb Stud* 2000, 16:417–432
34. NOWER L, DEREVENSKY J, GUPTA R. The relationship of impulsivity, sensation seeking, coping, and substance use in youth gamblers. *Psychol Addict Behav* 2004, 18:49–55
35. LIGHTSEY OR, HULSEY CD. Impulsivity, coping, stress, and problem gambling among university students. *J Couns Psychol* 2002, 49:202–211
36. DEREVENSKY JL, GUPTA R. An examination of the differential coping styles of adolescents with gambling problems. Report prepared for the Ontario Ministry of Health and Long-Term Care. Toronto, ON, 2001
37. GUPTA R, DEREVENSKY JL, MARGET N. Coping strategies employed by adolescents with gambling problems. *Child Adolesc Ment Health* 2004, 9:115–120
38. SCHEIER MF, CARVER CS. Self-focused attention and the experience of emotion: Attraction, repulsion, elation, and depression. *J Pers Soc Psychol* 1977, 35:625–636
39. CARVER CS, SCHEIER MF, WEINTRAUB JK. Assessing coping strategies: A theoretically-based approach. *J Pers Soc Psychol* 1989, 56:267–283
40. ABBOTT M, VOLBERG R, BELLRINGER M, REITH G. A review of research on aspects of problem gambling. Final report. Gambling Research Centre, Auckland University of Technology, Auckland, New Zealand, 2004
41. RODGERS B, SUOMI A, DAVIDS T, LUCAS N, TAYLOR-RODGERS E. Preventive interventions for problem gambling: A public health perspective. Final report. ANU Centre for Gambling Research Reports, 2015
42. TAVARES H, ZILBERMAN ML, EL-GUEBALY N. Are there cognitive and behavioural approaches specific to the treatment of pathological gambling? *Can J Psychiatry* 2003, 48:22–27
43. WOOD RT, GRIFFITHS MD. A qualitative investigation of problem gambling as an escape-based coping strategy. *Psychol Psychother* 2007, 80:107–125
44. SHAFFER HJ, KORN DA. Gambling and related mental disorders: A public health analysis. *Annu Rev Public Health* 2002, 23:171–212
45. LOROZ PS. Golden-age gambling: Psychological benefits and self-concept dynamics in aging consumers' consumption experiences. *Psychol Market* 2004, 21:323–349
46. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε. Σημειώσεις Στατιστικής. Ξάνθη, 2012. Διαθέσιμο στο: http://users.sch.gr/epdiaman/images/stories/ergasies/biblia/statistics_with_calc_and_R_project.pdf (πρόσβαση 18.12.2014)
47. CENTRE FOR ADDICTION AND MENTAL HEALTH. Clinical tools: Problem gambling. CAMH, Institute of Ontario. Ontario, 2015. Available at: <https://www.problemgambling.ca/EN/Resources-ForProfessionals/Pages/ClinicalToolsProblemGambling.aspx> (accessed 5.12.2014)
48. STINCHFIELD R. A review of problem gambling assessment instruments and brief screens. In: Richard DCS, Blaszczynski A, Nower L (eds) *The Wiley-Blackwell handbook of disordered gambling*. Wiley-Blackwell, Oxford, 2013:165–203
49. COOMBS RH. *Handbook of addictive disorders: A practical guide to diagnosis and treatment*. John Wiley, New York, 2004
50. TONEATTO T. Reliability and validity of the Gamblers Anonymous Twenty Questions. *J Psychopathol Behav* 2008, 30:71–78
51. URSUA MP, URIBELARREA LL. 20 Questions of Gamblers Anonymous: A psychometric study with population of Spain. *J Gamb Stud* 1998, 14:3–15
52. DONOVAN MD, MARLATT GA. *Assessment of addictive behaviors*. Guilford Press, New York, 2005
53. LUPU V, ONACA E, LUPU D. The prevalence of pathological gambling in Romanian teenagers. *Minerva Med* 2002, 93:413–418
54. JIMÉNEZ-MURCIA S, FERNÁNDEZ-ARANDA F, GRANERO R, MENCHÓN JM. Gambling in Spain: Update on experience, research and policy. *Addiction* 2014, 109:1595–1601
55. PAVALKO RM. *Problem gambling and its treatment: An introduction*. Thomas Books, Illinois, 2001
56. ROSSEN F. *Youth gambling: A critical review of the public health literature*. Centre for Gambling Studies, University of Auckland, 2001
57. LADOUCEUR R, FERLAND F, POULIN C, VITARO F, WIEBE J. Concordance between the SOGS-RA and the DSM-IV criteria for pathological gambling among youth. *Psychol Addict Behav* 2005, 19:271–276
58. LAZARUS RS, FOLKMAN S. *Stress, appraisal and coping*. Springer, New York, 1984
59. ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ ΕΧ. Η προσαρμογή στα Ελληνικά μιας κλίμακας μέτρησης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. *Ψυχολογία* 1998, 5:260–273
60. CENTRE FOR ADDICTION AND MENTAL HEALTH. Problem gambling: A guide for helping professionals. CAMH, a Pan-American Health Organization/World Health Organization Collaborating Centre, Toronto, ON, 2008. Available at: https://www.problemgambling.ca/EN/Documents/2990PG_Pro_ENG.pdf (accessed 5.12.2014)
61. ABBOTT MW, VOLBERG RA, RÖNNBERG S. Comparing the New Zealand and Swedish national surveys of gambling and problem gambling. *J Gamb Stud* 2004, 20:237–258

62. SALONEN AH, ALHO H, CASTRÉN S. Gambling frequency, gambling problems and concerned significant others of problem gamblers in Finland: Cross-sectional population studies in 2007 and 2011. *Scand J Public Health* 2015, 43:229–235
63. MEYER G, HAYERT, GRIFFITHS MD. *Problem gaming in Europe: Challenges, prevention, and interventions*. Springer, New York, 2009
64. MITCHELL D. Stress, coping and appraisal in an HIV-seropositive rural sample: A test of the goodness-of-fit-hypothesis. MSc Thesis, College of Art and Sciences, Ohio University, Ohio, 2004
65. ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ ΕΧ. *Ψυχολογία της υγείας: Θεωρία και κλινική πράξη*. Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός, Αθήνα, 2005

Corresponding author:

S. Triadafyllidou, 60 Karyatidon street, GR-174 55 Athens, Greece
e-mail: s_triadafyllidou@yahoo.gr

.....